

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

GAZLAMALAR MATERIALSHUNOSLIGI
O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	100000 – Ta'lim
Ta'lim sohasi:	110000 – Ta'lim
Ta'lim yo'nalishi:	60112300 – Texnologik ta'lim

7-mavzu. Gazlamalarni to'qilishini tahlil qilish. Gazlamalarni to'qilish turlari. Oddiy, mayda gulli, murakkab, jakkard va boshqa turlari. Maxsulot sifatiga, ko'rinishiga va xossalarga ta'siri.	
8-mavzu. Mahsulotlarni fizik xossalari. Gazlamalarni fizik, geometrik, mexanik xossalari. Gazlamalarning fizikaviy xossalari: gigroskopiklik, havo va bug' o'tkazish qobiliyati. Sobsiya va ularni turlari. Geometrik xossalari: uzunligi, eni, vazni. Mexanik xossalari: cho'zilishga chidamligi, ishqalanishga chidamligi, draplanuvchanligi.	
9-mavzu. Materiallarning egilish xususiyatlarini aniqlash Ajintar, eskirish, drape, pilling va materiallarning xususiyatlari bo'yicha boshqa ko'rsatkichlar.	
10-mavzu. Yangi turdagi matolar. Nanotexnologiyalar asosida yaratilgan yangi turdagi matolar. Ularning turlari va fizik, geometrik, mexanik xossalari.	
11-mavzu. Materiallarining mexanik xossalari Geometrik xossalari: uzunligi, eni, vazni. Mexanik xossalari: cho'zilishga chidamligi, ishqalanishga chidamligi, draplanuvchanligi.	
12-mavzu. Materiallarining egilish deformatsiyasiga bog'liq xususiyatlari Siyilish deformatsiyasida tolalarning tuzilishi va fizikaviy mexanikaviy xususiyatlari o'zgarishi. Siqilish deformatsiyasida paxta tolalarning xususiyatlarini o'zgarishi. Zig'ir va kimyoviy tolalarning xususiyatlarini tahlili.	
13-mavzu. Materiallarining yemirilishga chidamligi Materiallar (metall, yog'och, temir-beton va boshqalar)ning tashqi kuch ta'sirida yemirilishga chidamlik xususiyati. Materiallarning ham yemirilishga, ham shaklini o'zgartirishga (plastik deformatsiya, ya'ni qaytmas shakl o'zgarishiga) qarshilik qilish xossasi.	
14-mavzu Tikuvchilik materiallarining kirishishi Gazlamalar yuvilganda, ho'llanganda, ho'llab dazmollanganda, nisbiy namligi katta bo'lgan havoda saqlanganda matolarning o'ichovlari o'zgarishi.	
15-mavzu Qo'shimcha materiallar Tikuv buyumlari materialshunoslik bo'yicha gazlamalar, trikotaj, galantereya va bezak materiallari. Tikuv jihozlari va tikuv mashinalarining asosiy turlari va ularidan amaliyotda to'g'ri foydalanish yo'li - yo'riqlari.	
III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi: 1. Noto'qima mahsulotlar assortimentini va ularning turlari	

Fan/modul kodi GM106	O'quv yili 2023-2024	Semestr 1	ECTS - Kreditlar 4
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4
1. Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
2. Gazlamalar materialshunosligi	60	60	120
I. Fanning mazmuni. Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga tikuv buyumlari materialshunoslik bo'yicha gazlamalar, trikotaj, galantereya va bezak materiallari, tikuv jihozlari, tikuv mashinalarining asosiy turlari haqida nazariy bilimlar berish va ularidan amaliyotda to'g'ri foydalanish yo'li – yo'riqlarini o'rganishdan iborat. Fanning vazifasi - talabalarda Gazlamalar materialshunosligi faniga oid nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar va malakalarni shakllantirish orqali fanning ijtimoiy iqtisodiy xususiyatlarini o'rgatishdan iborat berish.			
II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1- mavzu. Gazlamalarning kelib chiqish tarixi. Kirish. Gazlamalarning kelib chiqish tarixi. Gazlamalarda ishlatiladigan tolalarning asosiy turlari. Birinchi tajribalar va mato namunalari tayinlash 2-mavzu. Matolarning tasnifi va assortimenti. Matolar tolaning tarkibi, ishlab chiqarish usuli, pardozlash va bo'yash usuli bo'yicha tasniflanishi. 3-mavzu. Bo'yoc turlari. Matolarni bo'yash. Bo'yoc haqida asosiy ma'lumotlar. Bo'yoc turlari. Bo'yocqlarning tasnifi va ularning ma'nosi. Bo'yash usullari. 4-mavzu. Gazlamalarni bo'yashda o'simliklardan foydalanish. Matolarni bo'yashda ishlatiladigan o'simliklar haqida ma'lumot. Qadimdan matolarni bo'yash uchun ishlatiladigan tabiiy mahsulotlar. 5-mavzu. Gazlamalarni tolali tarkibini aniqlash. Gazlama ishlab chiqarishda tolalarning ahamiyati. Tolalar haqida ma'lumot. Gazlamalarning tarkibini aniqlash usullari, Tolalarning maxsulot sifatiga ta'siri, ahamiyati. 6-mavzu. To'qimachilik iplarining xususiyatlari va tikuv iplari. Tikuv sanoatida ishlatiladigan iplar turlari va ularning xossalari. Matolarda iplarni silshishi haqida ma'lumot. Siljishni ahamiyati. Maxsulot sifatiga ta'siri.			

2. Ip-lar ularning turlari, ishlatilishi	
3. Gazlamalarda uchraydigan nuqsonlarni topish.	
4. Bolalar matolari uchun naqsh yaratish	
5. Gazlamalar kirishini aniqlash	
6. Tabiiy baglar yordamida matoni bo'yash	
7. Gullarni matoga tushurishni o'rganish	
8. Galanteriya mahsulotlardan bezak mahsulotini tayyorlash	
9. Matolarda milliy naqsh turlarini chizish-IKAT	
10. Matoga naqsh chizish uchun eskizlar	
11. Trikotaj mathoda halyalar soni aniqlash	
12. Shoyi, jun gazlamalar assortimentini o'rganish	
13. Ip, zig'ir gazlamalar assortimentini o'rganish	
14. Gazlamalarni o'rinishlarini aniqlash	
15. Yangi matolar assortimentining xossalarni aniqlash	
Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlari Mustaqil ta'limni baholash – bu talabalarning jamoaviy tartibda va yakka tartibda berilgan amaliy loyihalarni bajarishlari orqali amalga oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy loyiha va ikkita yakka tartibda bajariladigan loyiha beriladi. Talaba berilgan loyiha va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo'yilgan masalani o'rganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni tahlil qilib, hulosalarni bilan taqdimotlar tayyorlab himoya qiladi. Ishchi fan dasturida loyihalarning soni, mavzusi, mazmuni bajarish usullari va topshirish muddatlari to'liq ochib beriladi.	
Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:	
1. Sanoatda ishlatiladigan yangi tolalar assortimenti va xossalari.	
2. Sanoatda ishlatiladigan yangi gazlamalar assortimenti va xossalari	
3. Noto'qima, mahsulotlarning assortimenti va ishlatilishi.	
4. Trikotaj mahsulotlarning assortimenti va ishlatilishi	
5. O'zbekiston xom-ashyosi va sanoatda ishlatilishi. Asosiy xomashyo bazasi	
6. Tikuvchilikda ishlatiladigan yangi mahsulot turlari	
7. Bolalar uchun maxsus gazlamalar assortimentining xossalari va ahamiyati.	
8. Yangi galanteriya mahsulotlarining assortimenti va sanoatda ishlatilishi, ahamiyati	
9. Chiqindilar assortimenti va ishlatilishi.	
10. Matolardaghi milliy naqsh turlari	
11. Shoyi gazlamalar assortimentini o'rganish	
12. Ip gazlamalar assortimentini o'rganish	
13. Ip tolali trikotaj assortimentini o'rganish	
14. Jun gazlamalar assortimentini o'rganish	
15. To'qimachilik gazlamalarining havo o'tkazuvchanligini zamonaviy asbobda aniqlash	

3.	VII. Ta'lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: - Gazlamalar materialshunosligi fani hozirgi zamon talablarni ilmiy asoslarini tashkil etib, kiyim dizayni qonunlari asosida atrofimizda sodir bo'layotgan moda talablarni bilishi kerak haqida tasavvurga ega bo'lishi; (bilim) - Gazlamalar materialshunosligi nazariy asoslariga, qonun-qoidalariga tayangan holda kostyum dizayni masalalarini yechish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak nazariy asoslariga, qonun-qoidalariga tayangan holda kostyum dizayni masalalarini yechish haqida bilishi va ulardan foydalana olishi; (ko'nikma). - Gazlamalar materialshunosligi qonun-qoidalariga tayangan holda mustaqil ravishda fikrlash, muammolarni yechish gipotezalarini ilgari surish, ularni tahlil qilish va egallagan bilimlarni qaysi joylarda, qay tarzda qo'llash qonuniyatlarini bilish va amaliyotda qo'llay olish haqida malakalarga ega bo'lishi kerak.
4.	VIII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va hiyoa qilish uchun loyihalar
5.	IX. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy va oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha variantlar asosida yozma topshiriqlarni bajarishi zarur.
6.	X. Asosiy adabiyotlar: 1. X.Ismatullayeva, A.Abdullayeva, M.Ismatullayeva “Maxsus materialshunoslik”. O'quv qo'llanma. – T.: “Iqtisod-moliya”, 2007. 2. T.A.Ochilov, U.M.Matmusayev, M.Q.Qulmatov “To'qimachilik materiallarini sinash”. O'quv qo'llanma. – T.: “O'zbekiston”, 2004. 3. M.Abduvohidov, X.Axmedxodjayev “To'qimachilik materiallarini o'rash nazariyasi”. Darslik. – T.: “Voriz”, 2010. XI. Qo'shimcha adabiyotlar 1. Sh.Mirziyoyev “Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”. – T.: “O'zbekiston” -2016. 56 b. 2. Sh.Mirziyoyev “Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz”. – T.: “O'zbekiston” -2016. 488 b. 3. Sh.Mirziyoyev “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlari ta'minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi”. – T.: “O'zbekiston” -2016. 488b. 4. Sh.Mirziyoyev. “Yangi O'zbekiston strategiyasi”. – Toshkent, 2021. -458 b. 5. Основные виды текстильных волокон : справ. / сост. Г.Е. Кричевский. М., 2002.

6.	Шустов, Ю.С. Основы текстильного материаловедения / Ю.С. Шустов. М., 2007. Очилов Т.А., Аббасова Н.Г., Абдуллина Ф.И., Абдулнйозов Қ.И. "Gazlamashunoslik". "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti. T.: 2011. Аббасова Н.Г., Ахмедов В.В., Махамдова Ш.М., Очилов Т.А. "Yengil sanoat mahsulotlari materialshunosligi". – T.: "Aloqachi" – 2006. Axborot manbalari http://www.edu.uz–O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi sayti. http://www.uzedu.uz – O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi sayti. http://www.gov.uz– O'zbekiston Respublikasi xukumat portal. www.pedagog.uz www.espi.uz www.pedagog.uz www.edu.uz www.natlib.uz (A.Navoiy nomidagi O'z.MK) www.ziynet.uz - Ziyonet axborot-ta'lim resurslari portal
7.	Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2023 yil " _____ "dagi qarori bilan tasdiqlangan
8.	Fan/modul uchun ma'sul: K.K.Matyayubov CHDPU, "Texnologik ta'lim" kafedrasini o'qituvchisi.
9.	Taqrizchilar: Ochiлов Т.А.- TTYESI, "To'qimachilik materialshunosligi" kafedrasini professori, t.f.n. Axmedov A.A.-"Paxtasanoat ilmiy markazi" AJ standartlashirish va metrologiya bo'yicha ilmiy maslahatchi, t.f.n.